

**Eesti
Õpilasesinduste
Liit**

Eksamite, tasemetööde ja kooli sisseastumiste seisukoht

Mai 2024

Sisukord

Sisukord	2
Sissejuhatus	3
VISIOON	4
MÕISTED	4
Tasemetööd	5
Põhikooli lõpetamine ja gümnaasiumisse sisseastumine	6
Gümnaasiumi lõpetamine	8
Riigieksamite apelleerimine	9
Kutsekooli lõpetamine	9
Ülikooli sisseastumine	10

Sissejuhatus

Kiiresti muutuv as ühiskonnas on lisaks kindlatele teadmistele oluline valmisolek muutusteks ja arenguks, mitme keele valdamine, eneseväljendus ja oskus õppida, valmisolek langetada otsuseid ja kanda sellega kaasnevat vastutust, oskus koguda ja töödelda infot, suutlikkus ja julgus olla loov, püstitada ning ületada isiklike eesmärgid. Haridustee peab toetama õpilase üldist arengut, tema võimekust mõelda, uurida, analüüsida, luua.

Haridustee eelkirjeldatule vastavaks kujundamisel on oluline roll hinnatavatel töödel igas kooli astmes. Nii tasemetööd, koolieksamid kui riiklikud eksamid peavad andma tagasisidet nii koolile, riigile kui õpilastele-õpetajale. Sellest tulenevalt on EÕEL kujundanud seisukoha tasemetööde, riigieksamite ja ülikooli sisseastumise osas.

Õpilasliidu nägemuses tuleb panna vähem rõhku õpilase hindamisele ja õpilaste omavahelisele võrdlemisele. Selle asemel peab keskendumas õpilase kui indiviidi arengu toetamisele ning ammendava tagasiside andmisele. Selgelt tuleb määratleda tasemetööde ja eksamite eesmärk. Praegusel hetkel on need saanud peasjalikult mõõdupuuks, mille põhjal võrreldakse õpilast õpilasega ja kooli kooliga. Lisaks on riigieksamid ja riiklikud põhikooli eksamid ametlikult lõpetamise kriteeriumiks ning riigieksamid ka väga suure tähtsusega kõrgkooli astumisel. Taoline rõhuasetus paneb ebaratsionaalselt suure kaalu eksamite edukale sooritamisele, mitte niivõrd õpilase arengule. Samas peaks olema tegemist hoopis arengu toetamiseks kasutatava vahendiga, mille abil on võimalik saada objektiivset tagasisidet õpilase edasise haridustee kujundamiseks.

Oluline on välja tuua, et nii tasemetööde kui ka põhikooli, gümnaasiumi ja kutsekooli lõpueksamite eesmärgi parem mõistmine õpilaste hulgas sõltub oluliselt sellest, kas põhikooli lõpuks on õppuritel olemas arusaamine gümnaasiumi ja kutsekooli erinevusest ning tuleviku perspektiividest, mida üks või teine endas kätkeb. Seega seondub kogu eksamite ja hindamise temaatikaga ka karjääriõppe tulemuslikkus eeskätt põhikoolis.

VISIOON

Eesti Õpilasliidu visiooni järgi on kooli eesmärk viljeleda sellist arusaama, et õppimine on loomulik osa noore elust ja see ei tekita õpilasele häiringuid, seal hulgas probleeme vaimse tervisega ning liigset stressi. Hindelised tööd (eksamid, tasemetööd) on loodud eelkõige õpilasele ja koolile tagasiside andmiseks.

MÕISTED

- **küpsuseksam/silmaringieksam** – aineteülene eksam, mis eeldab õpilaselt oskust luua õpitud ainete vahel seoseid ning hindab õpilase oskust antud seoseid ära kasutada.
- **kompleksexam** - ühte valdkonda kokkuvõttev eksam (nt loodusteaduste kompleksexam, humanitaarteaduste kompleksexam.) Eeldab õpilaselt ühes valdkonnas seoste loomist.
- **apelleerimine** - edasi kaebamine; antud dokumendi kontekstis on tegemist eksamitulemuse ehk eksamitöö hindamise otsuse edasi kaebamisega eesmärgiga lasta töö uuesti üle vaadata ning hinnata ja saada esialgsest teistsugune (parem) hinne.

Tasemetööd

3. ja 6. klassis toimuv riiklik tasemetöö peaks toimuma õppeaasta keskel.

Pidades silmas asjaolu, et tasemetöö eesmärk on anda tagasisidet lisaks ministeeriumile ka õpetajale ja õpilasele, on otstarbekas riiklikud tasemetööd läbi viia õppeaasta keskel. Seeläbi on tulemustest lähtuvalt võimalik hinnata senist õppeprotsessi ja omandatud taset ning tekkinud puudujäägid veel kestva õppeaasta jooksul tasa kõrvaldada. Ühtlasi peaks riiklikud tasemetööd läbi viima ilma pikema etteteatamiseta, et saada realistlik pilt hetkeolukorrast.

Riiklik tasemetöö peaks toimuma komplekseksami kujul.

Õpilane peab oskama luua omandatud teadmiste põhjal seoseid. Hindamaks seda, kuidas õpilane on erinevaid õppeaineid ja konkreetseid teadmisi omandanud ning mismoodi ta oskab nende vahel luua seoseid, on vajalik viia tasemetöö kujule, mis seda ka mõõdab. Komplekseksami sooritamine eeldab eelpool mainitud oskuste olemasolu ning seeläbi aitab taolise eksami rakendamine ka õppeprotsessi seatud eesmärkide saavutamisele suunata. Riiklik õppekava rõhutab õpilaste üldpädevuste arendamist, komplekseksam peaks oskama mõõta ka üldpädevustega seonduvat.

Koolid võiksid soovituslikult korraldada ainetepõhiseid tasemetöid peale 3. klassi iga aasta.

Ainetepõhiste tasemetööde mõte on anda tagasisidet nii õpilasele kui ka õpetajale, seejuures ei ole oluline hindamine ja selle põhjal õpilaste omavaheline võrdlemine. See annab õpilasele enam kogemust taoliste tööde sooritamisel ning võimaldab tagasisidet õpetajale ja õpilasele. Sarnaselt riikliku tasemetööga võiks töid viia läbi pikaajalise etteteatamiseta.

Tasemetööd ei ole hindelised, vaid annavad õpilasele tagasisidet

Lähtudes põhimõttest, et tasemetöö peamine funktsioon on anda tagasisidet ning selle tulemusest ei peaks sõltuma õpingute jätkamine, peaks üle minema protsentuaalsele hindamissüsteemile, millele lisandub põhjalikum kirjalik tagasiside, mis toetaks edasise õppetöö planeerimist.

Põhikooli lõpetamine ja gümnaasiumisse sisseastumine

Põhikooli lõpus toimub riiklik küpsuseksam, millel on nii suuline kui ka kirjalik osa.

Tänane põhikooli lõpueksam ei vasta oma eesmärgile, milleks on 2024 seisuga hinnata õpilase põhikoolis omandatud teadmisi ja pädevusi. Exsam hindab vaid matemaatikat, eesti keelt ning valikeksam õpilase valitud ainet ning ka nendes ainetes omandatud teadmisi võrdlemisi kitsalt. Et põhikooli lõpus oleks võimalik õpilaste päriselt omandatud teadmisi hinnata, on vaja kasutusele võtta küpsuseksam. Küpsuseksam kontrollib õpilase oskust luua ainete vahelisi seoseid ning annab tagasisidet, kuidas õpilane oskab põhikoolis omandatud teadmisi elus rakendada. Küpsuseksam annab laiapindsemat tagasisidet õpilaste omandatud teadmiste kohta ning hoiab ära eksamiainete prioritiseerimist ning teiste õppeainete vähem tähtsustamist üheksanda klassi lõpus. Ehk vähendab n-ö “eksamiks õppimist”, mis koormab nii õpilasi kui ka õpetajaid. Samuti on küpsuseksami tulemuste põhjal võimalik edukamalt välja selgitada õpilase üheksa aasta jooksul omandatud teadmised ja oskused. Küpsuseksam peab toimuma nii suulises kui ka kirjalikus osas, et hinnata ka õpilase sotsiaalset ning eneseväljenduslikku arengut. Exsamite ja kirjandite sooritamisel võiks olla õpilasel valik, kas töö tehakse digitaalselt või paberil.

Õpilased peavad saama eksami sooritamise järgselt kirjalikku tagasisidet tulemuste kohta

Õpilasele hinde või punktisumma määramine ei ole piisav tagasiside. Exsami eesmärk ei tohi olla vaid koolile või riigile sisendi andmine, vaid esmajärgus ka õpilasele endale tagasiside andmine. Seejuures on väga oluline tagasiside, mis peab olema arendav ja

ammendav. Õpilane peab saama näha eksamis enda tehtud vigu, sest vaid nii on võimalik neist õppida.

Põhikooli ainus lõpetamise kriteerium on positiivsed hinded.

Kui õpilane on sooritanud kõik õppeained positiivsele hindele, on ta põhikooli lõpetanud. Õpingute jooksul kogutud hinded kajastavad adekvaatselt, kas ja kuidas on õpilane ettenähtud õppeprogrammi vajalikul määral läbinud. Põhikooli lõpueksami tulemus ei tohi määrata õpilase põhikooli lõpetamist. Kui õpilane on üheksa klassi läbinud ning positiivsete hinnetega kooli lõpetanud, on see piisav tulemus põhikooli lõpetamiseks.

Põhikooli lõpetamine ning järgmisesse õppeastmesse astumine ei peaks olema eraldi protsess.

Täna on veel palju koole, kus lisaks muude tulemuste arvestamisele korraldatakse ka kandideerijate vahel sisseastumiskatsed, et hinnata õpilaste teadmisi ja oskusi. Sisult on nii sisseastumiskatsed kui ka põhikooli lõpueksamid samad ning nende pinnalt on võimalik lugeda välja sarnaseid tulemusi. Tööde eraldi korraldus läheb aga riigile rohkem maksma, tähendab õpetajatele lisatööd ning õpilastele lisapingeid põhikooli lõpus. Põhikooli lõpueksamid ning sisseastumiskatsed on vaja ühendada ühiseks eksamiks, mille tagasisidet saavad kasutada nii koolid, riik kui ka õpilane ise. Eksamite eraldi korraldamine ei ole praktiline ning koormab haridussüsteemi. Õpilane saab soovi korral teha sisseastumiskatse, kui ta põhikooli lõpueksami tulemusel rahule ei jäänud.

Gümnaasiumisse vastuvõtmine peab toimuma võrdsetel alustel.

Gümnaasium ei eelista vastuvõtul oma kooli põhikooli osa õpilasi teiste põhikoolide lõpetanutele. Gümnaasiumisse vastuvõtt peab olema igale kandideerijale korraldatud võrdselt, sõltumata tema sotsiaal-majanduslikust taustast, perekondlikest suhetest, usust, rassist, soost, koolist, kus õpilane põhiharidust omandas, või muust eripärast. Gümnaasiumi vastuvõtu tingimusi ja nende muutumisi peab kool enne kandideerimise algust kandideerijatele teavitama.

Gümnaasiumi lõpetamine

Kohustuslikud eksamid gümnaasiumi lõpetades on eesti keel, üks omal soovil valitud võõrkeel ning matemaatika või reaalarvete komplekseksam.

Gümnaasiumi lõpueksami põhiline eesmärk peaks olema see, et eksamitulemuste abil oleks õpilasel võimalik kandideerida ülikooli.

Iga gümnaasiumi lõpetaja peaks eelnimetatud eksamid sooritama, et oleks võimalik saada ülevaatlik pilt üldisest tasemest. Ühtlasi on eneseväljendus nii emakeeles kui võõrkeeles olulisel kohal kogu edasisel haridus ja eluteel. Nii eesti keele kui võõrkeeles eksamil peab olema suuline osa, mis kontrollib lisaks õpilase võimekusele teksti lugeda ja mõista ka oskust oma mõtteid suuliselt väljendada.

Matemaatika eksami juures peaks õppuril püsima võimalus valida kitsas või lai suund. Valik annab igale gümnaasistile võimaluse analüüsida oma taset matemaatikas ning otsustada järgmise kolme aasta suuna ning riigieksami üle.

Õpilased, kes on rohkem huvitatud humanitaarainetest, saavad valida väiksema kursuste arvu matemaatikas. Reaalarvete huvilised saavad matemaatikat süvitsi õppida, mis annab ka paremad eeldused ülikoolis reaalarvete erialale õppima asudes.

Kitsa ja laia matemaatika süsteem gümnaasiumis eeldab kooli poolt eelnevat selgitustööd kahe suuna erinevustest ja gümnaasiumi lõpetamise järgsetest võimalustest. Levida ei tohi kummagi suuna kohta väärarusaamu, selle eest peavad vastutama kool ja matemaatika õpetaja

Gümnaasiumi lõpetades peab olema võimalus, et õpilase valitud keele eksam annab talle rahvusvaheliselt tunnustatud taseme.

See vähendab õpilase lisakoormust ning õpilane ei pea sel juhul enam sooritama lisaks eksamile ka tasulist keeletesti (IELTS, TOEFL jt.).

Gümnaasiumi lõpetamise kriteeriumiteks oleksid:

- õpingute jooksul sooritatud uurimistöo või projekt;

Uurimistöö või projekti koostamine on praktiline kogemus, mis eeldab oma töö pikaajalisemat planeerimist, teadmiste ja oskuste ellurakendamist ning ühtlasi on uurimistöö näol tegemist hea ettevalmistusega

- läbitud komplekseksam;

Eksami sooritamine on kõigile lõpetajatele kohustuslik, seejuures peaks lävend olema 1 punkt. Eksamite eesmärk on anda tagasisidet üldisele õpiprotsessile. Ühtlasi ei tekita selline süsteem olukorda, kus vaid eksami ebaõnnestumise tõttu jääks kool lõpetamata, hoolimata kogu õppeperioodi tulemuslikkusest

- lõpuhinded;

Lõpuhinded kajastavad kõige otsesemalt ja adekvaatsemalt kogu õpinguperioodi jooksul tehtud tööd.

Riigieksamite apelleerimine

Apelleeritud töö peab olema lisaks otsusele ka kirjalik tagasiside, vastasel juhul ei õigusta eksami apelleerimine ennast.

Apelleeritud töö otsus peab sisaldama täiendavat kommentaari, mis oli eksamil valesti ning miks tehti selline otsus. Vastasel korral ei toeta apellatsiooniootsus mitte kuidagi põhimõtet, et hindamisprotsess on eeskätt selleks, et anda tagasisidet õpilase arengu toetamiseks.

Pikendada eksamitöödega tutvumise aega seniselt ühelt nädalalt kahele nädalale.

Kutsekooli lõpetamine

Kohustuslikud eksamid kutsekooli lõpetades on erialaeksamid.

Kutsekooli lõpetamise kriteeriumid oleksid:

- õpingute jooksul sooritatud praktikatunnid;
- läbitud eksamid;
- lõpuhinded.

Ülikooli sisseastumine

Et tagada erialavaliku tegemisel ja ülikooli sisseastumisel läbimõeldud otsus, on vaja arendada õppenõustamist üld- ja kutsehariduses. Gümnaasiumid ja kutsekoolid peavad pakkuma õpilastele võimalust tutvuda edasiõppimise võimalustega.

Ülikooli kandideerimisel tuleb kasutada vaid objektiivseid kriteeriume, mis on varasemalt õpilastele teatavaks tehtud. Riigieksami tulemused ei tohi olla vastuvõtul ainukeseks valiku määrajaks. Riigieksamid hindavad tänasel kujul väga kitsalt õpilaste teadmisi ning oskusi. Seega ei ole nende põhjal võimalik hinnata kandideerija sobivust kõikide erialade puhul. Ülikooli sisseastumisel peab relevantsete erialade puhul arvestama ka varasemat mitteformaalse õppe kogemust, nt õpilasesinduse töös osalemist. Vastuvõtu otsuseid peab saama vaidlustada.¹

Ülikooli sisseastumise kriteeriumid sõltuvad erialast. Ülikoolid peaksid senisest enam võtma kasutusele sisseastumiskriteeriumid, mis koosnevad erinevatest osadest, mis võimaldab kandidaadil ka end erinevatest aspektidest näidata.

¹ Tegemist on Eesti Üliõpilaskondade Liidu (EÜL) seisukohtadega, mida EÕEL toetab. EÜLi seisukohad on leitavad siin: https://eyl.ee/wp-content/uploads/2021/09/EUL_AP_seisukohad_14_05_21_seisuga.pdf